

แนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาล ตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

GUIDELINES TO DEVELOP BATIK PATTERNS FOR PROMOTE CAREERS OF ELDERLY IN CHAWANG SUBDISTRICT MUNICIPALITY NAKHON SI THAMMARAT

วโรชา ยศบุญ*, สูดาวรณ์ มีบัว, พัชรี สุมะโธกุล

Warocha Yosboon*, Sudawan Meebua, Patcharee Sumethokul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6355713011@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไปของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และหาแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติกเพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีประชากรผู้ให้ข้อมูลคือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้รู้ และผู้ปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยว จำนวน 37 คน โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ สังเกต และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ได้มีการจัดกลุ่มการเรียนรู้ และอบรมฝึกอาชีพในการทำผ้าบาติกให้กับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉวาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มในกลุ่มจำนวน 10 คน มีการทำผ้าบาติกเป็นอาชีพเสริม โดยใช้สัณฐานจากพืชในท้องถิ่น และได้มีการต่อยอดแนวทางในการพัฒนาลวดลายผ้าบาติกของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง พบว่า มีความต้องการทั้งหมด 9 ลวดลาย คือ ลวดลายดอกม้งเร ลวดลายดอกพุดตาน ลวดลายผลไม้ประจำถิ่นตำบลฉวาง ลวดลายพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ ลวดลายนก (แผนที่อำเภอฉวาง) ลวดลายรถไฟ 100 ปี ลวดลายวัดธาตุน้อย ลวดลายสวนยางพารา และลวดลาย เข้า ป่า ลวดลายผ้าบาติกที่ออกแบบสามารถนำไปใช้ได้กับทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย อีกทั้งยังอยากให้ชุมชนมีการรณรงค์ร่วมมือและส่งเสริมให้คนในชุมชนใส่ผ้าบาติกลวดลายของตนเอง และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและวัยเตรียมพร้อมก่อนสูงอายุมาเป็นสมาชิกกลุ่มและมีส่วนร่วมในการทำผ้าบาติกให้โดดเด่นและมีชื่อเสียง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ลวดลายผ้าบาติก, ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ, นครศรีธรรมราช

Abstract

This research aimed to study the general batik group in Chawang Subdistrict Municipality, Nakhon Si Thammarat Province, and find ways to develop batik patterns to promote the careers of the elderly in Chawang Subdistrict Municipality, Nakhon Si Thammarat Province. The research used a qualitative research process, with the primary informants being knowledgeable people and practitioners and the secondary informants being the general public and tourists, totaling 37 people. The data collection tools were interviews, observation forms, and group discussions. The data were analyzed by analyzing the content of the interviews, observations, and group discussions. The research results found that the Chawang Subdistrict Batik Group had organized a learning group and provided batik training for the elderly living in Chawang Subdistrict Municipality from 2020 until now. There are 10 members in the group who batik for a secondary occupation by using natural colors from local plants, and the batik group was further developed; it was found that there were 9 patterns in total, the Mang Rae pattern, the Put Tarn pattern, the local fruit of Chawang Subdistrict pattern, the Phor Than Klai Wachasit pattern, the bird pattern (Map of Chawang District), the 100-year-old train pattern, the That Noi temple pattern, The rubber plantation pattern, and forest pattern. The designed batik patterns can be used by everyone, all genders and all ages. Also, I would like the community to campaign for cooperation and encourage people in the community to wear batik patterns of their own. I would also encourage the elderly and pre-elderly to become group members and take part in making batik outstanding and famous.

Keywords: Development Guidelines, Batik Pattern, Promote Careers For The Elderly, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยปัจจุบันมีอัตราผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลายเป็นกลุ่มประชากรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ และอีก 9 ปีข้างหน้า ในปี 2574 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่า 28% ของประชากรทั้งประเทศ จากสถานการณ์ดังกล่าวจะทำให้มีผู้สูงอายุ “กลุ่มผู้ป่วยติดเตียง” ประมาณ 3% หรือ 4 แสนคน จากผู้สูงอายุที่มีอยู่ประมาณ 13 ล้านคน การขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุพบความหลากหลายในชีวิตประจำวัน ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ รายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีหลักประกันสุขภาพ สภาพแวดล้อมในบ้านและสังคมไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิต ปัจจัยส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐานชีวิต เช่น ได้รับการศึกษาที่ไม่สูง ไม่รู้วิธีการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ การดำรงชีวิตในปัจจุบัน และในอีก 20 ปี ข้างหน้าพบผู้สูงอายุมีแนวโน้มครองโสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก หรือมีลูกน้อยลง การ

จัดทำนโยบายดูแลคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมทุกกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะในอนาคตจะมีผู้สูงอายุที่มีภาวะเปราะบางทางเศรษฐกิจและสุขภาพ คือ ผู้พิการ - ทูพพลภาพ ภาวะสมองเสื่อม ถูกทอดทิ้งไร้บ้าน ยากจน ปัญหาสถานะบุคคล ย้ายถิ่นกลับบ้าน และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (TNN ONLINE, 2565) ด้วยสถานการณ์ของการเป็นสังคม ผู้สูงอายุดังกล่าว รัฐบาลจึงกำหนดกรอบวิสัยทัศน์ และเป้าหมายทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ในประเด็นการพัฒนาศักยภาพคน ให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและการสร้าง สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนตลอดจนการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องมีการรวมตัวผนึกกำลังกันในชุมชนผู้สูงอายุ การพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุเริ่มจากการตระหนักว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีคุณค่าของชุมชน หากผู้สูงอายุสามารถมีรายได้เป็นของตนเองที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพไม่ต้องพึ่งพารายได้จากลูกหลานและเบี้ยยังชีพจากภาครัฐแล้วทำให้มีศักดิ์ศรี เกิดความภูมิใจในตนเอง (พายุ นาวาคุระ, 2564) การพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ตามยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ในมาตรการที่ 2.3 มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและหารายได้ของผู้สูงอายุ ดังนั้น ในการดำเนินการตามแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 จะสำเร็จได้จะต้องอาศัยทรัพยากรซึ่งเป็นคนที่ถือว่ามีความสำคัญมากที่สุดในการผลักดันให้เกิดการพัฒนากิจกรรมในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ (พิมพ์ภา เพ็ชรนาเรนทร์, 2560) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขซึ่งประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงภาพรวมของผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร ทั้งด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2564 มีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 13,358,751 คน หรือ 19.6% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งมีผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชาย สำหรับแนวโน้มของผู้สูงอายุ ในประเทศไทยมีจำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 550,475 คน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 375,753 คน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 359,752 คน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 354,191 คน และจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 335,402 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ขนาดและสัดส่วนของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นเหตุให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ส่งผลให้ประเทศต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการดูแลและการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุตามมา และเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญที่มีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตครอบครัวของชาวไทย เพราะเป็นผู้ที่ได้ผ่านชีวิตมายาวนานสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาและคุณค่าต่อชนรุ่นหลัง การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการเสื่อมถอยทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ตามมา การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อาจเป็นผลมาจากการ

เปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย หน้าที่การงาน ส่งผลทำให้รายได้และความภาคภูมิใจในตนเองลดลง และเมื่อมีการสูญเสียคู่สมรส หรือเพื่อฝูงที่ใกล้ชิดจะทำให้รู้สึกท้อแท้ หดหู่ รุ้สึกน้อยใจ อ่อนไหวง่าย วิตกกังวล รุ้สึกไม่มั่นคง ปลอดภัย และต้องการการพึ่งพามากขึ้น ก่อให้เกิดความเครียด ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง เช่น ซึมเศร้า แยกตัวจากสังคม ครอบครัว อยู่ตามลำพัง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดลง ส่งผลกระทบด้านจิตใจของผู้สูงอายุได้ (พรปวีณ์ ทรัพย์แก้ว, 2559)

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการผลิตผ้าหลายรูปแบบ อย่างเช่น ผ้าทอเมืองนครศรีธรรมราช ผ้ามัดย้อม ผ้าขาวม้า ผ้าปาเต๊ะ และผ้าบาติก ชาวนครศรีธรรมราชเริ่มรู้จักการทำผ้าบาติกในปี พ.ศ. 2518 โดยกองส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นผู้นำมาเผยแพร่ เพื่อเป็นการสร้างอาชีพในลักษณะอุตสาหกรรมครัวเรือน ได้ดำเนินการฝึกอบรมให้กับผู้สนใจ โดยร่วมกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช การทำผ้าบาติกที่รู้จักในขณะนั้นเป็นผ้าบาติกกระบาย หรือ ผ้าบาติกเขียนด้วยมือซึ่งรู้จักกันเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ยังไม่แพร่หลายมีแหล่งผลิตผ้าบาติกขนาดเล็กที่ทำเฉพาะครอบครัวเกิดขึ้นหลายแห่ง ซึ่งแหล่งผลิตเหล่านี้ก็ยังทำบาติกกันอยู่ และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวผู้สนใจอย่างมาก การผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด เพราะทุกชั้นตอนใช้คนผลิตทั้งหมด ร้านจำหน่ายผ้าบาติกในจังหวัดนครศรีธรรมราชจึงจำเป็นต้องหาผ้าบาติกจากแหล่งผลิตอื่นมาเสริม เพื่อให้ความเพียงพอต่อความต้องการของตลาด (ดวงรัก รัตนพันธุ์ และสุธี ไล่ปะหลาง, 2562) ในปัจจุบันจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เห็นถึงความสำคัญของผ้าพื้นเมืองในจังหวัด จึงได้ขอความร่วมมือในหน่วยงานต่าง ๆ ในการสวมใส่เสื้อผ้าบาติกโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2561 ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช นายจำเริญ ทิพญพงศ์ธาดา และเนื่องจากผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก และผ้ายกเมืองนครศรีธรรมราชเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมชนิดหนึ่งที่นิยมใส่กันมากในพื้นที่ภาคใต้ได้มีการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสร้างความเข้มแข็งตามโครงการเมืองหลวงแห่งบาติกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ้าบาติก ถือได้ว่าเป็นราชินีแห่งศิลปะบนผืนผ้า เพราะความประณีต ความงดงามของลวดลาย สีสันทัน และความวิจิตรอลังการของศิลปะที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้า ซึ่งมีความมหัศจรรย์ที่ซ่อนอยู่ในความงามของผ้าบาติก ที่เรามองเห็นความเป็นเนื้อแท้ที่เกิดจากฝีมือ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์อันสะท้อนถึงเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมความเป็นชาติ (พรปวีณ์ ขุฑุทะกะพันธ์, 2562) นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และมีแหล่งผลิตผ้าบาติกหลากหลายกลุ่มส่งเสริมให้มีการผลิต ได้แก่ กลุ่มลายเขียนบาติกสีธรรมชาติสีม่วง กลุ่มสตรี - เยวชน บ้านวัดจันทร์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าบาติกเกาะเพชร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนขันเกษตรยั่งยืน กลุ่มโพธิ์เสด็จบาติก และกลุ่มบาติกสำเภาทอง (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564) เป็นกลุ่มที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้นำเอาศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และความมีตัวตนของคนเมืองนครศรีธรรมราชมาร้อยเรียงเป็นศิลปะบนผืนผ้า โดยลวดลายที่เขียนจะนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นเด่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชมาเขียนเป็นลวดลายบาติกที่บอกเล่าเรื่องราวให้ผู้บริโภคได้ตระหนักถึงคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นไม่ให้อุตสาหกรรมไปจากชุมชน เช่น ลวดลายการละเล่นพื้นบ้าน การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ ลวดลายเครื่องถมเมืองนคร พืชพรรณต่าง ๆ โดยถูกออกแบบสร้างสรรค์ลงไว้บนผืนผ้าบาติกอย่างลงตัว (สุพัตรา คงขำ และคณะ, 2564) โดยแต่ละกลุ่มมีความเข้มแข็งของกลุ่ม และมีลวดลายของผ้าบาติกที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม มีความเหมือนและความแตกต่าง ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละกลุ่ม

อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกลุ่มผ้าบาติกในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางได้ก่อตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2563 โดยมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของเทศบาลตำบลฉวางสืบเนื่องจากเทศบาลตำบลฉวาง ได้มีการจัดอบรม เรียนรู้ ฝึกอาชีพให้กับประชาชนที่สนใจ แต่ทุก ๆ ครั้งที่เสร็จสิ้นการอบรมก็ไม่สามารถนำไปต่อยอดได้ แต่มีอยู่โครงการหนึ่ง คือ การอบรมทำผ้าบาติกที่กลุ่มให้ความสนใจ และคิดว่ามีแนวทางที่จะนำไปต่อยอดได้ และสามารถสร้างเป็นอาชีพเสริมได้ จากนั้นเทศบาลตำบลฉวางได้จัดตั้งกลุ่มบาติกขึ้น ได้ผลิตผ้าบาติกเป็นผืนผ้า โดยนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลฉวาง ได้จัดให้มีกลุ่มทำผ้าบาติกโดยวิธีการพิมพ์ลาย ที่ทำการกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉวาง มีสมาชิก 10 คน ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มเป็นกลุ่มผู้สูงอายุโดยรวมกันทำผ้าบาติกเป็นผืนผ้า ลวดลายผ้าบาติกที่มีอยู่ในขณะนี้จำนวน 3 ลาย คือ ลายหัวนะโม ลายดอกลำดวน และลายดอกรวงผึ้ง ผ้าบาติกของกลุ่มเทศบาลตำบลฉวางยังไม่มีลวดลายที่หลากหลาย และยังไม่มีอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม เพราะทางกลุ่มทำลวดลายผ้าบาติกจากการเรียนรู้ การอบรมได้เฉพาะที่ได้ฝึกและหัดทำ ทางกลุ่มจึงมีความคิดที่จะหาแนวทางการพัฒนาลวดลายของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

ผู้วิจัยเห็นถึงความเข้มแข็งของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากการทำผ้าบาติก สามารถเป็นได้ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ การศึกษาสภาพบริบททั่วไปของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง และศึกษาแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไป ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้เลือกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มบุคคลที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้าบาติก เช่น ปราชญ์ผู้รู้ พัฒนาการอำเภอ นายกเทศบาล หรือ ผู้นำชุมชน นักวิชาการทางด้านการทำผ้าบาติก วัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 7 คน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มบาติกเทศบาล ตำบลฉวาง และเป็นบุคคลที่ทำผ้าบาติก จำนวน 10 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) มี 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อยู่ในชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวคัดเลือกรับตามความเหมาะสม จำนวน 20 คน

เครื่องมือวิจัย โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับบริบททั่วไปของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง

ฉบับที่ 2 แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อใช้สังเกตเมื่อผู้วิจัยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในพื้นที่ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง

ฉบับที่ 3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) โดยจัดสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไปเกี่ยวกับการต้องการหาข้อสรุปยืนยัน จุดเด่นจุดด้อย แนวทางการพัฒนา ลวดลายผ้าบาติกของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ สัมภาษณ์ สังเกต และแบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ และสังเกต ได้แก่ ก่อนลงสนามในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมเตรียมศึกษาวิธีใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ และสังเกต ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สนทนารวบรวมความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และสังเกต อธิบายเหตุผลและอนุญาตให้ใช้เครื่องมือบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ รวมทั้ง แจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นมีการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปประเด็นให้ตรงกับแบบสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นข้อมูลที่ได้รวบรวมได้จากเอกสารงานวิจัย ที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพบริบทกลุ่มบาติกในเขตเทศบาลตำบลฉวาง ได้แก่ ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้านการออกแบบลวดลายผ้าบาติก ด้านงบประมาณสนับสนุน ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ตลอดจน

ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมแนวคิด และทฤษฎีด้านสังคมวิทยา มนุษย์วิทยา อีกทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับพื้นที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษาศึกษาโดยค้นคว้าจากเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ หรือ ทุติยภูมิ จากหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน ประเภท หนังสือตำรา งานวิจัย ปรินต์ยูนิฟอน์ การค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวิธีทัศน์โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา

2. การเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีสำรวจเบื้องต้น สัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และมีความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบแล้วมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ได้จากการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้รู้พัฒนาการอำเภอ นายกเทศบาล หรือ ผู้นำชุมชน นักวิชาการทางด้านการทำผ้าบาติก วัฒนธรรมอำเภอ สมาชิกกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ประชาชนทั่วไปที่อยู่ในชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 37 คน ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ออกมาอย่างหลากหลาย โดยละเอียดเพื่อให้เกิดความแน่ชัดว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ และเที่ยงตรง และได้จำแนกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างโดยการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์จากคำถาม

2. จัดกลุ่มประเด็นสำคัญของคำถามในแต่ละส่วนที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ข้อมูลสภาพบริบททั่วไป ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 แนวทางการพัฒนาตลาดผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล

ตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพบริบททั่วไปของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง

การก่อตั้งกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง สืบเนื่องจากทางเทศบาลตำบลฉวาง ได้มีการจัดอบรมเรียนรู้ฝึกอาชีพให้กับประชาชนในเขตเทศบาลที่สนใจเป็นประจำทุกปี แต่ทุกครั้งที่มีการอบรมสมาชิกที่เข้าอบรมไม่สามารถนำไปใช้ได้ และในปี พ.ศ. 2563 เทศบาลตำบลฉวางเห็นสมควรให้จัดตั้งกลุ่มผ้าบาติกขึ้นมาชื่อว่า กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เนื่องด้วยเป็นโครงการความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลฉวาง ทั้งนี้มีสมาชิกซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จำนวน 10 คน จัดตั้งกลุ่มและเริ่มการทำงานในวันที่ 21 ตุลาคม 2563 ที่ทำการกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ตั้งอยู่ที่อาคารศาลาพ่อบ้านคล้ายวาจาสิทธิ์ หมู่ 1 ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้สูงอายุทั้งหมด และจัดทำผ้าบาติกเป็นอาชีพเสริม เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2564 ได้เกิดสถานการณ์โควิด 19 จึงได้หยุดการทำงานของกลุ่ม ในวันที่ 20

พฤษภาคม 2566 ได้มีการรวมตัวตั้งกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางขึ้นมาอีกครั้ง โดยมีการเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในเขตเทศบาลตำบลฉวาง มีทั้งผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มมีการขับเคลื่อนทั้งในด้านผลิต และด้านการขายสินค้า ประชาสัมพันธ์ ทางกลุ่มย้ายมาทำการที่ศาลาชุมชนบ้านทุ่งลาด หมู่ 2 ตำบลฉวาง อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มได้มีการพัฒนาทักษะการทำผ้าบาติกอย่างต่อเนื่อง มีการใช้สีจากธรรมชาติจากพืชในท้องถิ่น เช่น ใบยี่หระ ใบหูกวาง ใบเพกา ใบมังเระ เป็นต้น และมีการพัฒนาลวดลายมากขึ้น เช่น ลายพระราชทาน ลายขอ ลายดอกกรักราชกัญญา ลายดอกไม้พื้นถิ่น ลายไทยประยุกต์ อีกทั้งในปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ้าบาติก เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษา และปฏิบัติทำได้ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม คือให้สมาชิกมีรายได้เสริม และสามารถนำไปใช้ได้หลังจากการอบรม มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกมีความเพียรพยายามในการทำงานร่วมกัน สร้างความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน และสามารถส่งต่อและถ่ายทอดองค์ความรู้จากที่เรียนมาให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ได้ เป้าหมายของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง กลุ่มอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มต้องมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเองเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับที่สูงขึ้น กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางสามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ลูกค้าที่ได้ใช้สินค้าทางกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางต้องรู้สึกประทับใจและกลับมาใช้บริการอีกครั้ง และยังบอกต่อไปยังกลุ่มลูกค้าอื่นอีกด้วย

2. แนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางต้องการลวดลายที่เป็นดอกไม้ประจำท้องถิ่นที่สามารถสร้างให้เป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่ม ลวดลายดอกไม้ที่สวยงาม สามารถนำมาประยุกต์ให้เป็นดอกไม้ตามจินตนาการ อีกทั้งต้องการให้มีลวดลายของผ้าที่มีความโดดเด่น และสามารถเข้าถึงได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และอยากให้มีการรณรงค์ ร่วมมือของคนในท้องถิ่นให้ใส่ผ้าบาติกในท้องถิ่น อย่างเช่น ตามหน่วยงานของรัฐและเอกชน เจ้าหน้าที่และพนักงานของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนทุกคนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลฉวาง อีกทั้งอยากให้กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีสมาชิกผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งทางด้านอาชีพ ทางกลุ่มมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้กับทุกคนที่มีความสนใจในการทำผ้าบาติก และสามารถนำไปต่อยอดโดยทำเป็นอาชีพเสริมได้ สรุปได้ว่าแนวทางในการพัฒนาลวดลายของผ้าบาติก โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ทางกลุ่มได้ออกแบบลวดลายทั้ง 9 ลาย คือ ลวดลายดอกมังเระ ลวดลายดอกพุทตาน ลวดลายผลไม้ประจำถิ่นตำบลฉวาง ลวดลายผ้าทอคล้าย วาจาสิทธิ์ ลวดลายนก (แผนที่อำเภอดง) ลวดลายรถไฟ 100 ปี ลวดลายวัดธาตุน้อย ลวดลายสวนยางพารา และลวดลาย เขา ป่า ในการหาแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติกของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เป็นลวดลายผ้าบาติกจากการเขียนเขียนทั้งหมด จากการพัฒนาลวดลายเรานำลวดลายมาเป็นแม่พิมพ์ได้ อย่างเช่น ลวดลายดอกมังเระ ลวดลายดอกพุทตาน ลวดลายพ้อทอคล้าย วาจาสิทธิ์ ดังนี้

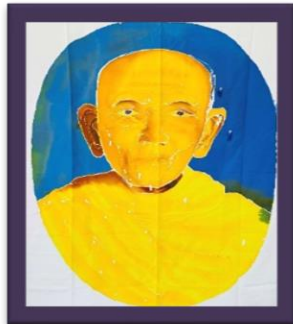
ภาพที่ 1 ลวดลายดอกม้งเร

ภาพที่ 2 ลวดลายดอกพุดตาน

ภาพที่ 3 ลวดลายผลไม้ประจำถิ่นตำบลฉวาง

ภาพที่ 4 ลวดลายพ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์

ภาพที่ 5 ลวดลายนก (แผนที่อำเภอฉวาง)

ภาพที่ 6 ลวดลายรถไฟ 100 ปี

ภาพที่ 7 ลวดลายวัดธาตุน้อย

ภาพที่ 8 ลวดลายสวนยางพารา

ภาพที่ 9 ลวดลาย ป่า เขา

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เป็นโครงการพัฒนาอาชีพการทำผ้าบาติกจากความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลฉวาง ทั้งนี้มีสมาชิกซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จำนวน 10 คน กลุ่มได้มีการพัฒนาทักษะการทำผ้าบาติก อย่างต่อเนื่อง มีการใช้สีจากธรรมชาติจากพืชในท้องถิ่น เช่น ใบยี่หระ ใบहुกวาง ใบเพกา ใบมังเระ เป็นต้น และมีการพัฒนาลวดลายมากขึ้น เช่น ลายพระราชทาน ลายขอ ลายดอกกรักราชกัญญา ลายดอกไม้พื้นถิ่น ลายไทยประยุกต์ อีกทั้งในปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้ ผ้าบาติก เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษา และปฏิบัติได้ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม คือ ให้สมาชิกมีรายได้เสริม และสามารถนำไปใช้ได้หลังจากการอบรม มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกมีความเพลิดเพลินมีการทำงานร่วมกัน สร้างความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน และสามารถส่งต่อและถ่ายทอดองค์ความรู้จากที่เรียนมาให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ได้ เป้าหมายของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง กลุ่มอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มต้องมีอัตลักษณ์เป็นของตนเองเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในระดับที่สูงขึ้น กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางสามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ลวดลายบาติกกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีทั้งหมด 14 ลาย ได้แก่ ลายขอ ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ ลายขอ 1 ตัว และ ลายขอ 9 ตัว ลายหัวใจ ลายดอกกรักราชกัญญาประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ ลายดอกกรักราชกัญญา (4 ดอก) และลายดอกกรักราชกัญญา (6 ดอก) ลายหยดน้ำ ลายดอกดาหลา ลายใบดาหลา ลายดอกมังเระ ลายดอกพุทตาน ลายดอกทานตะวัน ลายดอกคูณ ลายดอกพิกุล ลายดอกพุทป่า ลายดอกขบา และลายดอกกุหลาบ ซึ่งมีความสอดคล้องวิจัยของ รังสิมา รุ่งเรือง ที่ได้ศึกษาเรื่อง “วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซียที่ปรากฏในลวดลายของผ้าบาติก กรณีศึกษาผ้าบาติกเมืองยอกยาคาร์ตา ประเทศอินโดนีเซีย” ศึกษาพัฒนาการและความหมายของผ้าบาติกเมืองยอกยาคาร์ตาจากอดีตจนถึงปัจจุบันและเพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซียที่ปรากฏในลวดลายของผ้าบาติกเมืองยอกยาคาร์ตา ซึ่งงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง มีความสอดคล้องกับวิจัยข้างต้นคือ การศึกษาสภาพบริบทพื้นที่เพื่อหาอัตลักษณ์เฉพาะ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเนื่องด้วย ผ้าบาติกมี

ต้นกำเนิดจากประเทศอินโดนีเซีย และแพร่เข้าสู่ทางตอนล่างของประเทศไทย หรือภาคใต้ จากนั้นได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย จึงทำให้เป็นที่ยอมรับกันในภาคใต้ที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของผ้าบาติก (รังสิมา รุ่งเรือง, 2556)

2. จากการสัมภาษณ์ และร่วมสนทนากลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ได้ข้อสรุปในการออกแบบลวดลายจากการเขียนเขียนทั้งหมด 9 ลาย ดังนี้ คือ ลวดลายดอกม้งเร ลวดลายดอกพุทตาน ลวดลายผลไม้ประจำถิ่นตำบลฉวาง ลวดลายผ้าทอคล้าย วาจาสิทธิ์ ลวดลายนก (แผนที่อำเภอฉวาง) ลวดลายรถไฟ 100 ปี ลวดลายวัดธาตุน้อย ลวดลายสวนยางพารา และลวดลาย เขา ป่า ทางกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางได้ออกแบบลวดลายดอกม้งเรเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีการใช้สีเคมีและสีธรรมชาติในการทำผ้าบาติก กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางอยากให้มีการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่มีความสนใจในการทำผ้าบาติกเพื่อเป็นอาชีพเสริม สอดคล้องกับวิจัยของ สุพัตรา คงขำ และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผ้าบาติกเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษา: กลุ่มผ้าบาติกสำเภาทอง ตำบลท้ายสำเภา อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น โบราณสถานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และลักษณะตามธรรมชาติ อัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในแต่ละอำเภอ เช่น นกนางแอ่น เครื่องปั้นดินเผา ลวดลายผ้าบาติกกลุ่มสำเภาทอง มี 3 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบลวดลาย ได้แก่ 1.1) แนวดัดแปลงมาจากธรรมชาติ 1.2) ลายเรขาคณิต 1.3) ลายไทย ลายเครือเถา 1.4) ลายประเภทภาพสัตว์ 1.5) สัญลักษณ์ของจังหวัด และ 1.6) เอกลักษณ์ของหน่วยงานตามที่ถูกคำต้องการ 2) สีเส้นของรูปแบบลวดลาย จะคำนึงถึงความเหมาะสมของลวดลายความต้องการของตลาด และความคุ้นเคยในการระบายสี 3) เทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย ได้แก่ 3.1) เทคนิคบาติกเส้นขาว 3.2) เทคนิคลวดลายเส้นสี และแนวทางพัฒนาลวดลายผ้าบาติกเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยภาครัฐควรส่งเสริมให้นำอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการออกแบบ ควรผสมผสานลวดลายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประยุกต์ลวดลายภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคนิคสมัยใหม่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย อบรมให้ความรู้เพิ่มเติม (สุพัตรา คงขำ และคณะ, 2564) อีกทั้งยังสอดคล้องวิจัยของ สุไรพร ลำเลา ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์โครงการฝึกอบรมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวชุมชน ตำบลฝายแก้ว พบว่า ตำบลฝายแก้วเป็นชุมชนที่ประสบกับปัญหาหลายประการ ซึ่งได้จัดหมวดหมู่ และได้สรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมอาชีพได้ดังนี้ 1) ปัญหาเศรษฐกิจ พบว่า มีหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จึงควรมีการฝึกอบรมตามความต้องการของผู้สูงอายุ ในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสร้างผลผลิต และผลิตภัณฑ์ตลอดจนส่งเสริมอาชีพ และสร้างโอกาสให้เกิดการทำงาน สร้างรายได้ 2) ปัญหาการร่วมพัฒนาชุมชน ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ขาดการวางแผน ขาดความร่วมมือ ยังเน้นผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมชุมชนเอง ดังนั้น จึงควรมีการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ โดยมีวิทยากรมาให้ความรู้ สร้างกิจกรรมสานความสัมพันธ์ในชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริม สนับสนุน การรวมกลุ่มอาชีพส่งเสริมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอาชีพ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพต่อไป และ 3) มีการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ขาดเงินทุน ไม่มีตลาดถาวร ขายผลิตภัณฑ์ไม่ได้ ทำให้สมาชิกบางคนต้องถอยออกไป (สุไรพร ลำเลา, 2554) ดังนั้น จึงควรมีการจัดตั้งเงินทุน ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และจัดหาสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน จัดวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ด้านการบัญชีการจัดการการเงินและงบประมาณ การจัดการ

ผลิต การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนและการจัดการตลาด และมีการติดตามประเมินผล โครงการการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น และปรับปรุงแก้ไขพัฒนาไปสู่ความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ในงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาตลาดผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวางมีความสอดคล้องกับวิจัยข้างต้น คือ ต้องการตลาดที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนา แนวคิดการออกแบบตลาดผ้าบาติก และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่ต้องใช้ในเรื่องของการพัฒนาตลาดผ้าบาติก โดยใช้ความงาม ความเหมาะสมในการออกแบบตลาดผ้าบาติก หากผู้ผลิตมีการออกแบบได้สวยงามจะทำให้ขายสินค้า และเป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งยังคงส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุให้เกิดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมหลังจากการว่างเว้นภารกิจส่วนตัวอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดผ้าบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ จากการศึกษาสภาพบริบททั่วไป ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง สืบเนื่องจากทางเทศบาลตำบลฉวาง ได้มีการจัดอบรมเรียนรู้ฝึกอาชีพให้กับประชาชนในเขตเทศบาลที่สนใจเป็นประจำทุกปี แต่ทุกครั้งที่มีการอบรมสมาชิกที่เข้าอบรมไม่สามารถนำไปใช้ได้ และในปี พ.ศ. 2563 เทศบาลตำบลฉวางเห็นสมควรให้จัดตั้งกลุ่มผ้าบาติกขึ้นมาชื่อว่า กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง เนื่องด้วยเป็นโครงการความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลฉวาง ทั้งนี้มีสมาชิกซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จำนวน 10 คน กลุ่มได้มีการพัฒนาทักษะการทำผ้าบาติก อย่างต่อเนื่อง มีการใช้สีจากธรรมชาติจากพืชในท้องถิ่น เช่น ใบยี่หระ ใบหูกวาง ใบเพกา ใบมังเระ เป็นต้น และมีการพัฒนาตลาดมากขึ้น เช่น ลายพระราชทาน ลายขอ ลายดอกกรักราชกัญญา ลายดอกไม้พื้นถิ่น ลายไทยประยุกต์ อีกทั้งในปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้ ผ้าบาติก เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษา และปฏิบัติทำได้ ตลาดผ้าบาติกของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีจำนวน 14 ลาย คือ ลายขอ ลายดอกกรักราชกัญญา และลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม คือ ลายดอกม้งเระ และผู้ที่สนใจสั่งพิมพ์ลาย คือ ลายดอกไม้ เช่น ลายดอกทานตะวัน ลายดอกกุหลาบ ลายดอกชบา และลายดอกดาหลา ทั้งนี้ตลาดผ้าบาติกกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง มีตลาดทั้งแบบวาดลงเทียน และแบบพิมพ์เทียน สีที่ใช้ในการทำผ้าบาติกจะมีการใช้สีเคมี และสีธรรมชาติ เนื่องจากสีเคมีจะเป็นที่มีความติดทนนานกว่าสีสกัดได้ ได้ตามความต้องการของผลิต สีธรรมชาติจะขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ อากาศในขณะที่ลงสี วัสดุที่ใช้ในการผลิตสีมีน้อยในท้องถิ่น และมีการผลิตสีได้น้อยเช่นกัน บางครั้งก็จะได้สีไม่ตรงกับที่ต้องการ ทางกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางจึงต้องใช้ทั้งสีเคมี และสีธรรมชาติควบคู่กันไป และแนวทางการพัฒนาตลาดผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง ได้ออกแบบตลาดจากการเขียนเทียนทั้งหมด 9 ลาย ดังนี้ คือ ตลาดลายดอกม้งเระ ตลาดลายดอกพุฒตาน ตลาดลายผลไม้ประจำถิ่นตำบลฉวาง ตลาดลายพ้อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์ ตลาดลายนก (แผนที่อำเภอฉวาง) ตลาดลายรถไฟ 100 ปี ตลาดลายวัดธาตุน้อย ตลาดลายสวนยางพารา และตลาดลาย เขา ป่า ทางกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางได้ออกแบบตลาดลายดอกม้งเระเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง กลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางมีการใช้สีเคมีและสี

ธรรมชาติในการทำผ้าบาติก ทางกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางยังคงต้องการองค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นในเรื่องการของใช้ สีสรรชาติมีการพัฒนาสีให้มากขึ้น และต้องการใช้สีจากธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นเป็นสีที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ของกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวาง และกลุ่มบาติกเทศบาลตำบลฉวางอยากให้มีการพัฒนาอาชีพให้กับ ผู้สูงอายุที่มีความสนใจในการทำผ้าบาติกเพื่อเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ อีกทั้งทางกลุ่มยังมีการพัฒนาจาก การออกแบบลวดลายในครั้งนี้ จากการเขียนเขียน จะทำเป็นแม่พิมพ์เพื่อให้ง่ายต่อผู้สูงอายุอีกด้วย ข้อเสนอแนะ ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ อยากให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตลวดลายผ้าบาติกอย่างต่อเนื่อง และให้ สมาชิกในกลุ่มทุกคนทำเป็น สมาชิกในกลุ่มควรมีอายุที่หลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และ ออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่ทันสมัย ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพัฒนาลายผ้าให้มีลวดลายที่หลากหลาย โดดเด่น และมีการอบรมจัดทำประชาสัมพันธ์ และจัดทำบัญชี รายรับรายจ่ายให้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงรัก รัตนพันธุ์ และสุธี โส้ปะกลาง. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาอัตลักษณ์ผ้า ปาเต๊ะพื้นถิ่นภาคใต้เพื่อการประยุกต์ลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิคเพ้นส์บาติก โดยใช้ กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พรปวีณ์ ขุฑทะกะพันธ์. (2562). ระเบียบผ้าบาติก. ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ สานสัมพันธ์ วัฒนธรรมอาเซียน ครั้งที่ 5. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- พรปวีณ์ ทรัพย์แก้ว. (2559). การศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัด นครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พายุ นาวาคุระ. (2564). แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง อุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมนุษยสังคมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 19(3), 21-42.
- พิมพ์กา เพ็งนาเรนทร์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ. วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 15(1), 42-58.
- รังสิมา รุ่งเรือง. (2556). “วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซียที่ปรากฏในลวดลายของผ้าบาติก กรณีศึกษา ผ้าบาติกเมืองยอกยาคารตา ประเทศอินโดนีเซีย”. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิตเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ศึกษา สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). รายชื่อผู้ที่ได้รับการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัด นครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2564 จาก <http://tcps.tisi.go.th/public/StandardList.aspx>

- สุพัตรา คงขำ และคณะ. (2564). การศึกษาผ้าบาติก เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช
กรณีศึกษา: กลุ่มบาติกสำเภาทอง ตำบลท้ายสำเภา อำเภอยะนิง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร
นาบุตรปริทรรศน์, 13(2), 33-41.
- สุไรพร ลำเลา. (2554). แนวทางการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ในตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน.
ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- TNN ONLINE. (2565). ปี 2565 ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว สสส.เสวนาถกปัญหารับมือชีวิตบั้นปลาย ห่วงผู้ป่วยติด
เตียงเพิ่มขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.tnnthailand.com/health/103902/>